

Tohum Otizm Vakfı

Afet ve acil durumlarda bireyin otizmi olup olmadığını nasıl anlayabiliriz?

Otizm bireylerin iletişim becerilerini etkileyen ve bazı takıntılı davranışlar sergilemesine neden olan bir gelişim farklılığıdır. Bireyin otizmi olup olmadığı ilk bakışta anlaşılabilir çünkü dış görünüşlerinde belirgin bir farklılık yoktur. Dolayısıyla, bireyin otizmi olup olmadığını anlayabilmek üzere fiziksel görünüşlerine değil davranışlarına bakmak gerekir.

Birey;

- Göz teması kurmaktan kaçınıyorsa,
- Konuşmuyorsa ya da iletişim sırasında sınırlı kelime ve yüz ifadesi kullanıyorsa,
- Monoton ses tonuyla, belirli sözcükleri tekrarlayarak, sorulan sorulara ilişkisiz yanıtlar vererek ya da hiç yanıt vermeyerek vb. konuşuyorsa,
- Söylenenleri tekrar ediyorsa, örneğin “*Nasıl’sın?*” dediğinizde “*Nasıl’sın?*” diyorsa,
- El çırpma ya da parmaklarını sallama gibi hareketleri varsa,
- Aynı sözcükleri sürekli tekrarlıyorsa,
- Otururken ya da yürürken ileriye ve geriye doğru sallanıyorsa,
- Parmak ucunda yürüme gibi hareketleri varsa,
- Ellerini ısırma gibi kendine zarar verici davranışları varsa,
- Ona adıyla seslendiğinizde dönüp bakmıyorsa,
- “*Hadi hemen binadan çıkıyoruz*” ya da “*Acil durum, koş*” dediğinizde sizi dinlemiyor gibi görünüyor ya da bu eylemleri yapmıyorsa,
- Siz ciddi ya da telaşlı bir yüz ifadesiyle onunla konuşurken onun gülmesi ya da aldırmaması gibi davranışları varsa,
- Sizinle ya da çevredekilerle ilgilenmiyorsa veya elinizdeki cihazla ya da kostümünüzün bir detayıyla aşırı biçimde ilgileniyorsa (örn. gözlerini dikip hiç durmadan bakıyorsa, dokunuyorsa ya da koklamaya çalışıyorsa),
- Yaralandığına ya da sağlık sorunu yaşadığına dair belirtiler göstermesine rağmen yardım talep etmiyorsa,

Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı

Merkez Mah. Sıracevizler Cad. Zülfikarlar İş Hanı Kat:1 No:27
Şişli/İstanbul Tel: +90-212-244 75 00 Faks: +90-212-244 75 04
www.tohumotizm.org.tr info@tohumotizm.org.tr

- Kendisini sakinleştirme çabalarınıza tepkisiz kalıyorsa ya da sizden uzaklaşmaya çalışıyorsa, otizmlidir.

Otizmlidir bireyler afet ve acil durumlarda nasıl davranırlar?

Otizmlidir bireyler afet ve acil durum sırasında oluşan kaostan etkilenerek beklenmedik vakentileri ya da başkaları için büyük tehlikelere yol açacak biçimde davranırlar.

Örneğin:

- Tehlikeli durumu fark etmeyebilirler,
- Fark etseler bile kaçmaları gerektiğini bilemeyebilirler,
- Tehlikeyi fark edip kaçsalar bile bir yetişkine haber vermeleri gerektiğini bilemeyebilirler,
- Tehlikeyi fark etseler bile kendilerini kontrol edemeyebilir ve öfke nöbeti geçirebilirler,
- Oldukları yerde donup kalabilirler,
- Durumdan ötürü kaygılanarak ileri geri sallanma, kollarını çırpma gibi davranırlar sergileyebilirler,
- Kurtarma ekibini görünce kaçabilirler,
- Tehlikeli ortamdaki uzaklaşmak ya da kurtarma ekibiyle işbirliği yapmak yerine afet veya acil durum olmadan önce odaklandıkları işi/etkinliği bitirmek isteyebilirler.
- Takıntılı oldukları nesneyi almaya gidebilirler.

Afet ve acil durumlarda otizmlidir bireylere nasıl yaklaşılmalı?

Afet ve acil durumlarda otizmlidir bireylere destek olmanız gerektiğinde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır.

- Otizmlidir bir birey ile ilk karşılaşmanızda adınızı söyleyerek bireye nasıl yardım edeceğinizi söyleyin.
  - ✓ Örneğin “Merhaba, ben Nihal. Şimdi seni buradan çıkaracağım, hazır mısın?”
- Bireyin söylediklerinizi anlamama olasılığına karşın bu cümleleri söylerken adınızı söylediğinizde yaka kartınızı göstererek ve “seni çıkaracağım” dediğinizde dışarıyı işaret ederek sizi anlamasını kolaylaştırın.

Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı

Merkez Mah. Sıracevizler Cad. Zülfikarlar İş Hanı Kat:1 No:27
Şişli/İstanbul Tel: +90-212-244 75 00 Faks: +90-212-244 75 04
www.tohumotizm.org.tr info@tohumotizm.org.tr

- Otizmli bireyleri ani hareketler endişelendirebilir. Bu durum stres altına girmelerine neden olabilir. Bu nedenle bireyi tedirgin edecek ani hareketlerden kaçının, sakin hareket etmeye özen gösterin.
- İletişim sırasında otizmli bireyin huzursuzlandığını (örn. kulaklarını kapatarak sallanma, hızlı adımlarla ileri geri yürüme vb.) fark ettiğinizde varsa bireyin aile üyelerinden destek alın veya siz onlara sakinleşmeleri için yardımcı olun.
- Bireyi daha sakin bir alana götürme, yavaş yavaş nefes alma, nefes alarak 1'den 10'a kadar sayma gibi teknikler kullanabilirsiniz. Siz de yavaş ve derin nefes alarak onlara model olun.
- Otizmli bireylerle iletişim kurarken kısa ve net ifadeler kullanın.
  - ✓ Örneğin “*Şimdi elimi tut*”, “Burada bekle” ve “*Suyu iç*” gibi cümleler kurmanız onların söylediklerinizi yapmalarını kolaylaştıracak.
- Söylediklerinizi yapmadıkları durumlarda jest, mimik ve vücut hareketleri de kullanın.
  - ✓ Örneğin “*Suyu iç*” derken aynı zamanda suyu işaret edebilir ve elinizle su içer gibi yapabilirsiniz.
- Otizmli bireyler mecazları, argo sözcükleri ya da soyut ifadeleri kullanmak yerine açık, net, anlaşılır ve somut ifadeler kullanın.
- Soru sormanız ya da bir şey yapmalarını istemeniz gerektiğinde yalnızca bir şeye odaklanın ve art arda konuşmaktan kaçının.
  - ✓ Örneğin sadece “*suyu iç*” ya da “*otur*” deyin.
- Otizmli bireyden bir şey yapmasını istediğinizde önce siz gerçekleştirin ve ona model olun.
  - ✓ Örneğin “*Sakin ol, derin derin nefes al*” diyebilir ve “*Bak ben yapıyorum benim gibi yap*” diyerek derin nefes almasına model olabilirsiniz.

- Eğer sorularınıza ya da komutlarınıza tepki vermezse jest ya da işaret kullanmayı deneyin.
  - ✓ Örneğin “*Bu çizginin/şeridin arkasında dur*” derken çizgiyi işaret edin.
- Otizimli bireylerle iletişim kurduğunuz süreler boyunca söylediklerinizi yaptıklarında, sorularınıza yanıt verdiklerinde “*Beklediğin için teşekkür ederim*” gibi ifadeler kullanın.
- Eğer mümkünse bireyi güvende hissedebileceği sakın bir ortama yerleştirin ve yanında mutlaka bir refakatçi olmasını sağlayın.

ÖNEMLİ!

- Otizimli birey **göz teması kurmak istemiyorsa zorlamayın**.
- Otizimli bireylerin ses, koku ve ışık gibi uyaranlardan rahatsız olabileceğini unutmayın. Bu nedenle **sakın bir ses tonu** kullanmaya, feneri doğrudan yüzlerine tutmamaya dikkat edin.
- Bireyin ani hareketlerde bulunabileceğini, birden hızla koşmaya başlayabileceğini unutmayın. **Kaçma ihtimaline karşı** dikkatli olun.
- Otizimli bireylerin bazıları takıntılı oldukları çeşitli nesnelere her durumda yanlarında taşımak isteyebilirler. Bu nesne onu sakinleştiriyor ya da kendini güvende hissetmesini sağlıyor olabilir. Eğer bu nesne sizin, otizimli bireyin ve çevredekilerin güvenliği açısından tehlikeli değil ise bireyden **bu nesneyi bırakmasını istemeyin**.
- Bazı otizimli ve gelişim yetersizliği olan bireyler sözel iletişim kuramayacaklarını unutmayın. Bu durumlarda kimlik bilgilerini öğrenmek için kollarında **iletişim bilekliği**, **künye** ya da bileklerinde **dövme** olup olmadığını kontrol edin.